

پنج سہ ماہی

پہلے آئینہ نگار ادوار سے

جٲ آہر جگ اڈھرے

چت آہر جگ اڈھرے

نجم حسین سید

سُچیت

©

سہے حق لکھیار دے راکھویں

چھاپ پہلی: 2007

چھپائی

فرید بھنڈار ٹرسٹ

ولوں لوک بولی سیوا

چھپواک ورتاوے

سُچیت کتاب گھر

11- شرف مینشن، چوک گنگارام، بک سٹریٹ 1، لہور

SUCHET KITAB GHAR

11-Sharaf Mansion, Chowk Ganga Ram, Book Street 1, Lahore. PAK

Ph: 92 42 6308265 E-mail: suchet2001@yahoo.com

ورتاوے: کتاب ترنجن، 22 میاں چیمبرز، 3 ٹمپل روڈ، لہور۔ فون: #42 6312790

شرکت پریس لہور Shirkat Press, Lahore

آہر سبھ کردا پھرے آہر اک نہ ہوئے
جت¹ آہر جگ اُدھرے² ویرلا بوجھے

کوئے

(گورو ارجن)

1 جت: جس-2- اُدھرے: آزاد ہووے، ٹھٹکارا پاوے (اُدھار: آزادی)

11	پوٹری -- اٹھاراں سو سٹھ	1
13	لگی والیاں	2
14	گاؤن	3
15	بیرنگ	4
16	بند کمرے وچ بیان	5
17	گاؤن	6
18	دکھ راتاں دا	7
19	گھر دا دھو	8
20	گل کرن	9
22	واہن	10
23	باؤلی	11
25	سگندھ	12
26	مچھی	13
27	سَیل	14
28	مُشاعری	15
29	نویں پلازے والیاں دا بیان	16

30	اَلَكھ	17
31	چھجو بھگت دے چبارے بلخ بخارے والے	18
33	صاجی دا ڈھولا	19
43	سُر ساونی	20
45	بے نام بنام کافی	21
46	توں	22
47	بھکانے والا	23
48	مڈھی	24
49	شکار دی سیاست اُتے اک کھوج پتر	25
50	وردی	26
53	توں رت نیڑے رہو	27
55	پھمّنی	28
59	پک بڈھڑے اسوار دی گل	29
60	کئی جتی دی گل	30
61	باراں مانہہ	31
63	حویلی دی گل مینہہ نال	32
64	جیٹھ چاننی	33
65	سوہلا	34
66	گل تفصیلی اے	35
68	کالا کالی	36
69	بتی بال قریشی	37

70	گوکی	38
72	کرلی دی غزل	39
73	پنج پر	40
74	پنج نیئیں دا جھمر	41
75	قصہ بھل بھلا	42
80	نہ جھور منا	43
81	قصہ ناں دا	44
87	نویں پارک وچ گجھ پُرانے	45
92	الکھ دا لکھن لکھیون	46
93	خانگو	47
94	سڑک	48
96	رات	49
97	ادھ چیترا نئیں ٹاہلیاں پھلیاں	50
98	ودھ سدھرایا پڑھن گیا	51
99	باغ بیرون	52
105	باراں ماہ --- ادھ وسا کھ	53
107	جیہڑا چلا گیا	54
108	خاک ای ہے اکسیر	55
109	گدھا	56
110	اک نویں شاعر دا اُلاہمہ	57
112	پنڈ دے بوڑھ کمشن دی رپورٹ	58

113	کسبی	59
118	جاگنی آں کہ سستی	60
119	مینہہ گھل ہے ویس وسارن دی	61
120	اک دن کاہلی کاہلی آئیوں	62
121	غیر خیال	63

پوڑی - اٹھاراں سو سٹھ

نویں جگت سرکار جگ زوار نواں
بھونیں چڑھی پٹوار ناویں مالکیاں
مالے پکے تار پیلی گہنے پا
چٹی لمبڑدار پنشن خور شریک
کتو سمندر پار پھٹی ایہناں دی
کر دیو کنک جوار بسکٹ عیش کرن
حرف پڑھاؤ چار ترلے نوکریاں
داڑھے تے دستار ویتروردیاں
ریت گھرو ہتھیار اندر پئے کھڑکن
سکھڑے مُسل کراڑ بٹھو رجمناں
پچھوں گھتو پاڑا گا جڑ نہ سکے
پلے نور انوار بھر دیو چھاتریاں
نگ دی سیدھ اسوار چڑھیا مُر نہ سکے
سنت پیر دَر دوار مُراداں تیل دیو
گنڈ تھاپڑ تلوار بھاڑو سر کر لو
کالے پانی کاڑھ جیہڑے انموڑ کوئی
گرس دیو دربار وچولا گیراں نوں
لُج تلو انکار سیاسی چاڑھ کڑاھ

مچ مرے اخبار بھڑک بھڑکا ہو
تھئے نہ خلق نوں سار ہوئی ورتی دی
'لاہ' سروں بھونیں مار نہ کوئی ونگار سُنے
گھٹ بھرے کوئی ہار نہ سانجھ سروور تھیں

1- مائی قدم کریندی پار
بکھا ایہہ بچھارت بچھیں، لاہ سروں بھونیں مار (کافی بلھے شاہ)

لگئی والیاں

ایہہ نیئیں ویہن سدا نیں
گھتو گھول گھچولا

ایہناں پُن کڈھنا اے

ایہہ آپ سمندر واء نیں

پُنیا اڈ رلنّائے

ورھ جانائے اُن پوہیا

وَت ہڑھ چڑھنا اے

جس پٹ کھرنّائے کرخانہ گُوڑ تہاڈا

گاؤن

جیہناں جانا ہا اوہ تے ٹر گئے
چاڑھ کے جندرے تیر میردے
لا گئے خلق نوں بھکھ دُکھ دی کوٹھی
بوہڑ وی آونا نہیں
لایاں جد نہ پگیاں سائیاں ڈب گئیاں
میلا پاؤنا نہیں
پڑتے اوہناں دے تے کیوں کھڑکائیے
اکدوجی نوں جوڑ جگاڑ نہ لائیے
نویاں اکھراں دے

بیرنگ

”کیہ لکھدی رہنی این“

”چٹھیاں“

”مینوں نہیں ملیاں“

”راہ وِچ نماں نہیں آئیاں

گوڑے تھندے دھوئیں لھھیٹیاں؟

کروڑاں ورہیاں دا

اوہناں دیاں پُرکھاں دا ست پٹ کڈھیا بھوئیں دی کُکھ چوں

اساں وِچیا پھوک اڈایا

پھاہ کر کے اوہناں دے گل پایا

بجھ نوں توں چُکھیا نہیں

دس گڑن دوالے بھوئیں دا ایسے ای کم لئی ہا

ایہو بیرنگ لکھ پایائے

پڑھ لے“

بند کمرے وِچ بیان

ڈھلا ویہلا جان کے تھکن سانوں
ایہو ایہناں نوں مار اے
کر لیاں کوڑھ بناون
ایہناں نوں کیہ سار شکار دی عامان نوں
کیڈا کشٹ اے رڑے تے چھاہن
نسل رہ کے لوں لوں گس کماون پولى جھپٹ لئی
شاہاں باتشاہاں دا آہر اے
کیرى ترڈی نوں کیہ جاپے
جاندیاں نوں بھلاون کس بھا پیندا اے

گاؤن

نیناں نماںیاں دا لُون

سمايا مٹی اندر

پیلو پیلو نسر پکيا

ہٹیو ہٹی وکيا

ناڑیں پھر دا گیا

پتراں دیاں تلیاں تے لیکھا لکھدا گیا

وک وک تھڑیا

تھڑ تھڑ جڑیا

سہج وٹائیوس جُون

نیناں نماںیاں دا لُون

اوڑک تھیا سمندر

گھیر چو پھیر یوں دھرت دے دَر کھڑکاوے

دُھر پتال وِچ گال اُسارے جگت پِسا رے قبض کوٹ نوں

ڈھا پیا لاوے

دُکھ راتاں دا

دُکھ راتاں دا ہے گُسپنا ہوئیاں دا
جدوں دیہنہ دا بھاج نموشی لیکھا
امتحان دے پرچے وِچ ساتھوں جُودا کوئی نہیں
تے ویلا تھُردا جانداے
دُکھ راتاں دا ہے
اساں جد جاگ ویکھ نہیں سگدے تارے
بے اوڑ زمین زمانیاں ولوں
ان حد ہو وِجَن دا سُد سُنیدا نہیں سانوں
گولے کال ویہن وِچ سہجِل ٹھل اکھیاں دی
جدوں سانوں چُجدی نہیں

گھر دا دھو

گرتے نال میاں جی نک جے پونجھو نا

دھوتے دیوی دائے

پرساں جیہا رہ جانداے

آکھن آکھن کردی کنیں واری جھک گئی آں

ٹشو کھیسے وچ رکھیا

پونجھیا سٹ چھڈیا

گل کرن

سچا سُر لگ ونجے تے مینہہ ورھ پوندا اے
سَنگل جڑک ویندے نیں
پانی نون بھا لگ ویندی اے
ایہہ تے کہانیاں آہیاں
ہُن سنیاے تجربے تھئے نیں
مچھیاں پشوواں رُکھاں دے روگ پرانے
سج سبھا ای سُر نال موڑے پے ویندے نیں
واء دا ہووے سُر، پانی دا
توڑے بندے دا کڈھیا ہووے

پر سُر گلاں نہیں ہوندے
روز سیانے آہندے نیں:
گلاں نال کدیں گجھ سُر یائے
کوئی دُبا لیکھا تریائے

فكر جُویائے بھكھیاں نوں
کہ مان نماںیاں وریائے
نہ کرن دا ویٹیا گل چُن بھلا پرو سكدی اے؟
چلو سُر گلاں نہیں ہوندے

منیا

گل تے سُر ہو سكدی اے
سو ہور کرن نہیں سُر دا تاں آؤ رَل گل کرے

واہن¹

جیویں سمندر سَنگے لہڑیاں پیراں کولوں
مطلب بھریاں نو نہاں توں بولی سَنگدی اے
مُونگ پھلی جو نہ ہوئی

بھا جیویں کنبے پھوکاں کولوں
پڑھ بھڑکایاں جہاں توں بولی کنبدی اے
لاٹو نہیں نہ ڈوئی

زِ میں زمانہ چند سورج جد آہے کوئی نہ
چُپ دی کُکھوں تاں بن باپ ایہہ جانی
گھر پتال نیں بولی دے ایہنوں آپنا ای شہر سَکھاوے
ساڈے چڑھے ہزاراں اندر کرن مَچوری آوے
ہر کوئی بھین بناوے ایہنوں
ایہدی لہائی کھاوے

آپ دھیانے بھار کُکھان دا ہول چڑی دا اکھرو اکھری بھالدی
اَن سُنیاں ان کہیاں ڈھونڈ سَنجھالدی

اَن ہونی کر خواہاں وِچ ویکھاوے

1- واہن: باہری، وسیبوں باہر کڈھی ہوئی

باؤلی

اوپریاں وِچ جد وی ہکلیاں

ہتھاں پیراں نی پئی اے

پوڑیاں ڈھلنیا لگائے باولی آ گئی اے

پُرانیاں سمیاں نی

پانی پیون جناور اڑنے راہی پاہی تے

ازغیبوں کوئی لشکر ڈھکنے

دڑ دڑ کرنے

گھوڑے پانی پھکنے

اسواراں کی ڈنچھ طلب نی سالاراں کی ٹٹ نی

بے وس جنیاں چڑ مڑ کرنے نی دوہاں کی

اوہناں جناور کوہ سٹنے

راہیاں پاہیاں لگ چھپ جانا

پانی وِچ ڈھل جنیاں پانی تھینا

اسواراں کھوہ کھانا جو لبھنا دانا

راہیاں پاہیاں بے وس جنیاں نال مہاڑا گھر سانجھا نہیں

ڈر کیوں سانجھا اے

ہے پانی پینے نی تا نگھ ڈرے نی سانجھ نے تھلے

کہ پانی تھینے نی

کہ مرّوت چینے نی

سگندھ

جیہڑے رُکھ نوں جیہڑا وی پھل لگے
اوہدیاں پتریں وچوں سگندھ وی اوہا ای آوندی اے
پتر اُمب دے ہون کہ گجراں دے
پوٹے پھڑ سگھو پھل بولدا اے
نی میں پتریں وچ ای نہیں اڑیو
جڑ وچ وی ہاں
مٹی پانی دے وچ ہوا سمجھو
بھا وچ ہوا دے نال پانی
جنتی کھنی دے وچ خدا سمجھو

بَنے بَنے میں تُریا جاواں
 گھوئی مگر و مگری آوے
 گھوئی باراں ورھیاں دی اے
 ساڈے گھر کم کردی اے
 ساہو ساہ اگوں بال اک آیائے
 ”اگے پانی جے“
 ”ہتھ وِچ کیہ او“
 ”مچھی“

”پانی وِچ ایہنوں چھوڑ دے جیویں
 مَر ویسی“

”چھوڑن لئی کوئی پھڑدائے،

اساں تے کھانی اے“

گُوک رہاں میں ”گل سُن گل سُن“

تِلکدی ہتھ وِچ مَلدا گھٹدا نسی گیا اوہ

گھوئی مگروں آہندی اے ”شاہ جی جان دیو

ترے سو دی جیہڑی کلو لہاریوں روز منگا کے کھاندے او

اوہ وی تے کسے پھڑ کے ای وِپکی ہوندی اے“

سَیْل

چَٹے بدل روز اسمائیں سیل کرن لئی چڑھدے نیں
جُڑا جُڑا کے وکھریندے
ہر دم شکل وٹیندے
دھیان کروتے خبرے ہاسا آونجے
یا خبرے رونا
پر جنی کھنی نوں سار اے ودھنا ایہناں کوئی نہیں
نہ چھاں کرنی اے
اوہ بھریاں اکھیاں گھلیاں والاں والے
کملے کالے ہور ہوندے نیں

مُشاعری

اگ کیہ اے
جگ کیہ
جاگ کیہ اے
کیہ اے سان گمان
لگ لاگ کیہ اے
رُکھ رُکھ ای نہیں امب توت پیری
ناں کیوں نہیں
وگ کیہ واگ کیہ اے
میں کون جہان وِچ جے توں ہیں
سانہن کاس دا کاس لئی
ناس کیوں اے
کیوں گھاٹ واہا
مٹی ماس ہے جے چس جھاس کیوں اے
رَس راس کاہدا
کیہی مرن ڈھیری
کاہدی تیر میری

نویں پلازے والیاں دا بیان

”دیکھو غضب خدا دا“

”یہ ارتھ کوئیک سرحد کا ادب نہیں کرتے“

”ٹھہرو بھائی جی

معاف کرنا مینوں گھلی گل پنجابی کرنی پنی اے

پاسپورٹ دیکھیندے نہیں نہ ویزا منگدے

پیراں پیٹھوں نکل کے سرتے آ جاندے نیں

نہیں مذہب کمزہوں ذات کذا توں سنگدے

اپیلی کیشن دیندے کوئی نہیں

دستخط آرڈر ویہندے کوئی نہیں

کر قربانیاں پیڑھیو پیڑھی ٹھوک اُساری ساڈی ہستی

موڈھا مار کے ڈھا جاندے نیں

دیکھو غضب خدا دا“

آلکھ

لکھیا سو جو پڑھیاں نوں سمجھ نہ آوے
سوکھیاں واتے اوکھا ہووے
اوکھیاں واتے سوکھا
پورے چھڈن ادھورا کر کے
کرن ادھورے پورا
لکھیا سو جو مٹ گیا لکھیاں
لوئے نہ پڑھیا جاوے

چھجو بھگت دے چبارے بلخ بخارے والے

”چھجو بنیندا چھج ہے

وڈے صرافہ کردے آہے، ہنڈی بلخ بخارے
ساؤ اوہلے ہو آکھن ’ایس گل نوں لائی لج ہے‘

تیل تیل کر جوڑ بناوے تیلو تیل اجوڑے
ورھیاں وچ اک چھج نہ سر یا کیہ کماون لوڑے
کنیں آکھن ایویں پنج ہے نڈھیاں پھاہن دا

کچ دوارا کچا کوٹھا

کچے تے کچ چبارا

جتی کھنی چھج ویکھن آوے

ویکھن پنج پرانا آہر گھساون دا

ڈاراں آون

اکھو اکھ گجھ و تن کریندیاں

لبھی جیویں لکاون

جتھاں ونجو چھجو دے چھج دا وچ ہے

چھج ان بنیا، ایس کیہ چھٹھیاے

گر گرنت ادھوری ایڈا ناں گھٹھیاے

اسماں سوچیا ٹھیکے تے سو چھج بنوایے
 راتیں ایہدا کوٹھا چلدائے
 دینہہ ویلے پوڑی لایے
 چھجو دے سُنیاں چڑھ کے چُبارے
 بھنئیے کھیکھن ایہدا آپنا مال گھکائے
 گھلے بزار، اسماں چڑھ گئے پوڑی
 نپ بنیرا وڑن چبارے لگے، اوہڑی
 بھاویں بلارا اپنائے چبارا ایہدا ای وجنائے
 اولوں آئی یا سمجھو غیرت دھک بنیرا ایہدا پوڑی آپنی چھڈائی
 ڈھیندی پوڑی اپروں وگایا نعرہ
 'ساتھوں بنے بناتے چھج لہو چھجو کُوڑا ہے'
 سٹ پھیٹ جو لگی لگی
 جھٹ دا جھٹ اوہ پوڑی تے جیہڑا آیائے ہلارا
 آپنا چھج وجاون دا جیہڑا لیائے نظارا
 پیسے پورے ہو گئے،

صاجی دا ڈھولا

صاجی کیوں بھلے
نکی جیہی نوں مینوں اوس سنبھالیا ہئی
مڑ بال میرے اوس پالے
ساد مرادی بے زبان
آپنی اوس سنائی کدے نہ نہ میں پچھی
میری تے اوہ جاندی ہئی یا مڑ پاپا
میں پاپا دی دھی نہیں ساں سردار تیج سنگھ اشک ہوراں دی
اصفہان میں جمی
پیو میرا ایرانی،
ماں مصری رنگ نین نقش افریقی
میں پیو تے ہاں
دیکھن وِچ تے چھٹ نہیں ماں دی
پنجویں ورھے وِچ ساں اوہ ٹر گئی
میرا پیو بہائی مشنری، ہندوستان وی آوندا ہئی
پاپا پہلوں برہمو سماجی ہوئے
میرے پیو نوں ملے بہائی ہو گئے
آہدے ہن ایہہ جستجوئے حق سی بیٹا

عمر پکیری

دو ویاہ اوہناں کیتے پر اولاد نہ ہوئی، چھڈے

میرے پیو آکھیا

ایہہ دھی سردار میں تینوں وتی

وڈی کر لے مشن دا کم کرے پنجاب دے اندر

میںوں پچھیس لہور توں رہسیں

پیو دا مونہہ میں ڈٹھا وت سردار دا، آگئی

کوئی ہسیر نہ کوئی چنتا

پاپا باہر رہن گھر صاحبی ہووے

ماں، سہیلوی

میری بال فارسی اوہدی جھنگوچی رل گئی

پاپا میںوں پڑھایا

کونونٹ کنیر ڈ گورنمنٹ کالج

پیار پیار وچ درس بہائی دیون

نالو نال پر آکھن بیٹا آپ سوچ سمجھ کے منو

میں وی سوچ سمجھ کے منیاں

جو پڑھنا جو سننا رات سنا دینا میں صاحبی نوں

وڈی ہوئی وی اوہدے نال میں سونا

رات ساون دی آہی پچھلے پہر اوہ اٹھ کھلوتی

مونہہ پیلا اکھیں ہور ہوئیاں

”صاجی کیہ ہو یائے“

”صاجی کون ہے

ادھر توپ ہے صاحبان کی کمز گن بولو
لاٹ صاحب کے دفتر وں تھرو بت ملکاں
جادو گھر گرداوری کھوج کھسرے
چلو برما بصرے میانی کالے پانی
اگے آیا جیہڑا میں بھرت کرساں
وک ٹوری آں گھروں تاج سانج برخہ
گولے جمساں پلو پل حشر تائیں
گُوٹھے ویکھ مہندی جتھاں لگن لوا باؤ
تم سردار بھنگی ہم افغان باشے
ترکمان باشے مسلمان باشے
اخبار آود ادھر دین اسلام پرچار آود
پہلوں بڈ چنانہہ وچ مہینوالا وت یو ہڑساں میں
جھنگ چھوڑیا رنگپور چھوڑیا میں
دانا باد وڑ سَنڈھڑی جتج لے کے
سبھ لال ہوسی
چچھے کال ووہٹی بہسی تیل کھارے
شما نانکی برہم اسپاہان اُتی
سبھ کھاڈرا پیترا لاه لاہا

پاڑ جلی ڈھا گئی تے ساڑ گئی
 سدے دیوں نظام وزیر ہمکو ویہلا پیا ہے تخت اورنگ زیبی
 جلسے بیٹھ موچی تقریر بشنو
 گھٹ گھٹ قرآن تفسیر بشنو
 نال اُمت کی نظم دلگیر بشنو
 اُٹھ ترف مسالہ کفگیر نعرے
 چڈھو پٹ مرکھائی سہرے بنھ آئیائیں صاحبان گھر والا
 گھر مصلن دا عرش مصلوے ای
 نوٹ پوجدا پوڑیاں جا چڑھدا
 پتر جم نظام وزیرئے نوں
 میں عاشق ماں لوہار قصورئے دی
 میڈا جیٹھ آہدائے تینڈا یار آکھے اوہنوں لوک سارا
 کنجر چھوہر مُسلا پلس چاڑھنیم، مویائے سردلے مار متھا
 میہنا لتھا گرو کے خالصے دا
 واہے واہے بولو
 پھوہری پاؤ
 اُٹھ صاحبی مصلن جماعت کرا
 ووضو بھن ایہناں پیرزادیاں دے
 گہنے پون رقبے بیعت بھرتیاں دی
 لوئی صوف لتھے

ننگے تھین گنبد وہی کھاتیاں دے

موہندے مار ڈھوئے

راتب گھت خطاب رکابیاں وِچ

ٹم مُمڈنی میم قصور والی

مِس پھرولاں اپنی

جنگی لاٹ سٹیل کی سالی

مینا راجے رسالو کے توڑے کی

اوہنوں تار پاؤ

ہم نے گت لمکا کے واڑلے نیں قلعے وِچ ہوڈی

غزلیں تول پیا پنج پھول رانی

سلیمان سلوان دا پتر چھندا

لُونی دیگ وِچوں پورن چول چول

پراہونا

دھی کھیڈ سرکپ جوارے دا

بولی بھنائیں گھوڑیاں چوہیاں دی

بولی کوکلاں دی سُن لُجھدا نہیں؟

چڑھن چورے

لمی راٹھ کوڈی

کمی پھدن وِینی

بھتے کھان کراڑ بہہ ویہنیاں تے

تیری سام خدائی دُرگ شاہ مائی
کھتے کھول کھنڈا

اک نی دینترے دیوتے چک سارے
آپ تول کنڈا“

بولدی گئی اوہ لفظ داغدی چت چیتے وِچ میرے
کالج گئی میں، گھر آئی تے اگے صاحبی،
رات جیویں وِچ آئی نہ ہووے۔

روز وانگ مینوں پُچھے اج کیہ پڑھیائے
”پاڑ جلی ڈھا گلی ساڑ گلی“
”کس پڑھیائے“

”نویں آئی اے اک سمندر پاروں“
”دیکھو کمائی“ روز وانگ پئی بھولے بھا اوہ ہتے
اک دن پاپا آکھن لگے

”زلٹ تہاڈا بیٹا جی ہن آون والائے
تسین مشن دا کم پلین کرو“

”جیہناں نال میری رہن سہن دی دُکھ بھکھ دی سانجھ کوئی نہیں پاپا
اوہ میرا مشن کیوں منن کیویں منن“
”ایہہ تے کمیونسٹاں دی سوچ اے

تہاڈے کالج وِچ وی ایجنٹ ہن اوہناں دے“
”میں تے سوچ سمجھ کے منی اے

جیویں تساں دسیا ہئی“

”پھیر سوچ لو“

”بہوں سوچیاے پاپا ہُن تے کرن دا ویلا اے“

”تسیں اوہناں دا کرنائے ساڈا نہیں“

”میں آپنا کرنائے پاپا“

اوہ مُڑ نہیں میرے نال بولے

فرسٹ کلاس آئی

جتھے کراں ایپلائی اگوں نہ ای آوے

نرسنگ سکھ لئی

پارٹی ملتان ٹوریا

مشن ہسپتال وِچ تھاں لہ گئی

صاحبی آپنے ساک ڈھونڈ لئے اوتھے

اوہناں نال ای کم صفائی دے لگ گئی

دو مہینے سانوں ہوئے

شو میرا جماتی کالج دا ملتان آوے

”میشن نوں خبراں پہنچ گئیاں نیں

آپنا کم پئے کر دے نی پاپا“

میںوں فادر فریئر سدیا

”اُتوں اپنی فیئر تے وِچوں اپنی ریڈ

آپ استعفا دے دے

اسیں کڈھیے تیرے لئی چنگا نہیں“

مرد لہور پارٹی دفتر میں تے صاحبی سوئے

دیں بھواں میں

نرساں ٹیچر سٹوڈنٹ ساتھی نویں بناواں

میں تڑے جوڑاں مینوں جوڑن تڑے

دفتر صاحبی دھو ہونجھ گنھ رنھ سکھاوے مرداں نوں

سن سنتالی

شاہ عالمی اک لگ گئی

شو آکھے میرے نال دلی چل

”نہ ہندو نہ سکھ میں کیوں جاواں“

”مسلمان وی نہیں توں

پاپا سکھ نہیں تیرے بہائی نیں

تڑ گئے نیں کل اوہ وی“

اگلے دن شامیں

کامریڈ درشن نوں کسے نے مار چھڈیا

آہدے رہے اوہ پاکستان دے حق وچ لکھیائے بولیائے میں

پتلون لاہی چھری پھیر دتی

اسیں نکلے صاحبی نال ٹری

شو آکھے تینوں اتھے کسے کیہ کہنائے اوتھے خطرہ ای

”میڈی کیہڑی پتلون اے میں اوتھے مذہبن آں“

شوہوراں دی مال تے بزئس ہئی سو دلی مل گئی
مینوں آکھیوس جو توں کردی آئی ایں اوہو کردی رہو
کدیں روکاں چُکھاں چھڈ دئیں مینوں
بچے صاحبی پالے
شوہو آکھے جو توں کرنی ایں میں نہیں کر سکا
ڈرو بنداں

تیرے کیتے نال پر اپنا آپ رلا کے سوکھا ہو رہناں
توں نہ ہوویں تے خبرے کیہ گند کھاواں
ورھے لنگھدے گئے
کم ودھدے گئے

اوہ ٹرک پھیر ٹینک بناون لگا
چُپ چُپ رہیا کرے
اک دن چُکھاں میں تے بول پیا
”جتھے جاناں تیرا ناں کندھ بن جانداے
میرا خیال نہ کر

سوچ بچیاں دا
بزئس سنسٹو دشمن ہر تھاں
تِلک پیا پھیر اٹھ نہیں سکنا
ہن کوئی راہ نہیں رہ گیا میرے پرتن دا
سوچ، رحم کر“

دو راتاں جاگدی رہی

تریجی رات میں صاحبی دے اندر گئی اوہدے نال پے گئی

پچھلے پہر اوہ اٹھی اوہا مونہہ پیلا

اوہا اکھیں ہور

میں کنبدی نوں باہیں گھٹ گاوے

”پاڑ جلی ڈھا گلی تے ساڑ گلی

دیکھ سرہوں پھلی اُپر ماڑیاں دے“

سویرے اک ساتھن دے نال اسیں ونج رہ پھیاں

اگلے سال شو ٹر گیا

دل دا دورہ

بچے مینوں نہیں ملدے

مرڈر ان گریٹفل بچ

سن بیاسی رات وساکی دی

صاحبی سستی دین نہیں اٹھی

آسیاں دی ہئی متاں کہ لکھ چڑاسیاں دی

آواگون دے گیڑے ساڈی ورتن دے

اوہ اندروں مکت ہئی مڈھوں کہ اوہدی کرنی ہئی

کروڑاں ورھیاں دی

دل سی آپنے لہور میں آواں

اوہدے جھنگ ونج گل سناواں اوہدی

سُر ساوَنی

کنیاں ساونیاں

تارے جھڑے اسمانوں سَپ سپولڑیاں
ہزاراں سال جیہڑے تساں مدھ ڈانگاں نال مارے
رُڈھاں وِچ جیہڑے بال پھتے
جدن اُسرے محل منارے

کنیاں ساونیاں

گج اسمانوں لتھیاں ہاتھی ہستیاں
جُگاں بدھی تساں گھت سندھور لڑائیاں جو
وِچ راہاں دے سیجاں ورگے ساج کے ٹوئے پھاہیاں جو
تساں ڈھائے مُلک، بنائے

ہودیاں اُپر جھول پڑاں وِچ آتر پُت کھپائے
وکھیاں وِچ نِت آنکس رکھ سدھائیاں جو
کنیاں سمجھی آؤ

سُنڈاں کر پھنیر متاں خاباں وِچ لمکاون

کنیاں سمجھی آؤ

حکَم کرو ایہہ وتر پُورا لاون

فکر ڈھڈ وچ پوے تاں فوجاں لڑیاں نیں
بھل جاؤ

دھوکھ گھنیری دھکھے گھٹائیں چڑھدیاں نیں

بے نام بنام کافی

(نظمیں اُتے لکھن دی تاریخ درج کرن دی صلاح سُن کے)

نی لاڈو کافرئیے

تینوں دیاں تریک تے کیہڑی

مینوں آہندے نی

”جیہڑا لکھے تریکاں پاوے

لکھن ویلے دی سوچ جو اوہدی

لکھے دا آل دوالا

کجھ تے درج کراوے ساڈے جاچن لئی“

نی کینیاں دے سال کتنے

جیہناں گھٹ گھٹ اکھر چنگھائے

کھن پل ساہ اساہ

جیہڑے رس بن اکھریں سمائے

کیویں جوڑاں کیویں تروڑاں

ایہہ بھگت نہ پیشی آپے

پڑوپئے دانڑیے

توں

لگیں مانگھ جھڑی

وَسیں کنی کنی

تھیویں نئیں سمندر ہاٹھ گھنی

تھیویں نین اَجک اُتے پتراں دے

ڈلھ دُھر دھاویں کریں بھوئیں ہری

بھکانے والا

”ساڈا رِزق بھکانہ

گڈی چُونہہ ورھیاں دی

میں اکو واری سمجھایا

کھیڈ لے ایہدے نال جے بھکھیاں سونا ای

سمجھ گئی

کل خبرے اوہنوں کیہ ہويا

سُتی اُٹھ مینوں آہندی اے

بھکانیاں نال ایہہ جتنے کھیڈ دے نیں

کیوں بھکھے نہیں سوندے

میں کوئی جواب نہیں دیتا

سوچدی رہندی اے“

مڈھی

سِنمے کول پرانے جتھے ٹھانا اے

پہلی دی چھاں آہی

مڈھی رہ گئی اے

نویں فٹ پاتھ وِچ آئی

کل اک بڈھڑا مڈھی تے بیٹھا ویکھے آون جاون جیویں گُرسی توں

چونک وی گُھلھا ہو گئیائے گڈیاں وی گُھلھیاں نہیں

نیڑے ہو میں پُچھیاے ”موجاں؟“

وِچو وِچ ہسِیائے

اج لنگھیاں

اوہ چُست چوکننا مڈھی تے گھر دے دھوتے پائی بیٹھا اونویں تکدائے

”اج وی ڈیوٹی اے؟“ میں ہسدا کول گیاں

اُکھیاں گُھلھیاں نہیں پر آپ تے سوں گیا لگدائے

شکار دی سیاست اُتے اِک کھوج پتر

بلیاں خبرے کدوں توں ساڈے آئیاں نہیں
تچھوں شکاری ہوئیاں
سو منگ کھاوَن تے کھوہ کھاوَن وِچ کتنی نیڑ ہے کتنی دوری
ایہہ نت کھیڈ ویکھاوَن،
کھادا ہووے تاں سبج سرور سماوَن، ساتھوں وکھرا اے
ہاں سُنتیاں پیاں ہوا وی لنگھے کولوں کن بھواوَن
تے بچیاں نوں چٹ چمکاون ساڈے والا ای اے
بنیاں اُتے آہمو ساہمنے ہور اوازاں کڈھ ڈراوَن
بھوگ نوں جنگ تے جنگ نوں بھوگ بناوَن
کجھ ساڈائے کجھ اوہناں دا
سو ایہہ زوار کوئی سوکھا نہیں
جو بلیاں کولوں پڑھیاے اسیں کہ بلیاں اساں پڑھائیاں نہیں

وردی

”میں نیوی وِچ جانائے، بحریہ“

”سمندر تکیائی؟“

”نہیں“

”کوئی کہانی پڑھی ہونی اے“

”نہیں،“

بس مینوں مڈھوں شوق ای ایہو اے“

”کوئی یار کوئی رشتے دار گوانڈھی گیا ہونائے“

”نہیں“

”پھیر کیوں“

”ہور خیال ای نہیں کوئی آوندا“

”پیو تیرا بیمار اے دل دا“

بھرا دی نوکری اے نہیں لگی

بھیناں اے ویاہیاں نہیں

توں پیو نال کم کیوں نہیں کردا“

”اوس کم وِچ کچھ نہیں“

”اوپنے مروڑی لائی جان لڑائی“

جوڑ توڑ کے چار مشیناں لائیاں
ہن آپ بنایا آپ ویچدائے سرتے چاء کے
تہانوں بھین بھراواں نوں سوکھا رکھیاے پڑھایاے“
اے وی کجھ نہیں؟“
”اوہدے کولوں سپاہی پلس دا چنگائے“
”دے درخواست پھیر“
”اے نہیں

اے ایف ایس سی نہیں ہوئی مکمل
دو واری دتائے امتحان، میں گھر وچ پڑھ نہیں سکدا
ہر ویلے دی ٹوکا ٹاکی پڑھدا کیوں نہیں پڑھدا کیوں نہیں“
”پھیر کیوں توں جانائے نیوی“
”ڈرائیور لے لیندے نیں میٹرک نوں اوہ
”اک واری اندر وڑ جاؤ آپ پڑھاوندے نیں“
”عمر کنی او؟“

”ویہہ اکیہ، اے ہے ویلا“
”جے نہ اوہناں لیا ڈرائیور؟“
”ہور کوئی تھلے نوکری دین صفائی دی سبھ منظور اے“
”ایہہ تے عشق ہويا“
”جو سمجھو، مینوں وردی چٹی پسند اے“
”وڈا بھرا کیہ آہندائے“

”فوج دا شوق سی اوہنوں
آپ تے جا نہیں سکيا
میںوں ہن سمجھاوندائے
’سمندری پانی کھارا کھل گل جاندی آ‘
میں کہناں کھل لہہ جاوے میں وردی چٹی پانی اے“
”آپ سوا کے پالے“
”آپ سوائی تے وردی نہیں نہ ہوندی
وردی کوئی پواوندائے“

توں نت نیڑے رہو

توں نت نیڑے رہو

ہیں کوئی جہان اَن ہویا

منیا، سر پر ہوئیں

ہیں کریا میں رتو کا

ساڈے پگھر و تر نال کدائیں کھڑ پوسیں

توں نت نیڑے رہو

ناں تینڈا وائیں رلیا

اج کیہڑیاں گناں نال سنیئے

اگم سمندر چوں

کیہڑیاں اکھاں نال اک بلبہ نینہہ نشانی پُنیئے

توں نت نیڑے رہو

اج وہاں دی دھمکار نوں کیہڑی آسے

اتھراں دی دھونی دیئے

سکھنیاں اکھراں دی

اکو اسی گھمکار نوں سُردے نقش پو ایئے گھول دلا سے کیہڑے

توں نت نیڑے رہو

پُھمّنی

(نہالے پرہائیں جیویں پائی)

مائی بھینا

سرور سو جو اپروں ورھیا تھلیوں سریا
آکھے خضر ورن¹ کوئی آکھے

کہن پرہائیں پانی

آئیاں مائیاں

چائی دھرت اگاس دی ڈاہی

واء نیترا بھا مدھانی

ناؤں جاگ دھن رِڑکن والیاں مکھن خلق دا آیا

سرور² امرت لسی کر بھوئیں پیٹھوں پیٹھ وگایا

پتر مائیاں دے ہوئے سیانے

وت اوہ ویلا آیا

مٹ میں دے کاڑھ چڑھائے اوہناں

بھوئیں بھانڈا وکھرایا

سنجھ مائیاں نوں ڈاہیا منجے سرگھی مانجن لایا

اپر سمندر پیٹھ جلندھر

بھوئیں نپیں دے سائیں تھی گئے دینت سدائے
 اپر والے پٹھ والے نوں سد وگایا
 میں سمندر پو توں پتر جلدھر وارث مینڈا
 پٹ پٹھ میں مونہدی ڈھائی گنگا تینڈڑی مائی
 کہے جلدھر ابا اپنے اندر رہ
 مت پیر توں پر بت پایا
 ویکھ میں گبھرو تھی گیاں ہن
 لما پواں تاں سیس شوالک پیر مینڈے ملتانے
 وت اوہ ویلا آیا
 لاکھیاں دینتاں نوں
 پاروں جگے دیوتے ٹکرے
 مائیاں اوہناں نپ ویاہیاں
 حق ولیمہ کر کے دینت کرائے بھرتی
 وردیاں ہور پوائیاں
 روہ مائیاں دا بھا تھیا وت، پانی وچ سمایا
 مینڈی مائی بھینا
 جائیاں تساں دیاں
 سرور سخی دی پھمنی کھڈاون اج نہالا آیا
 سرور رنگ رنگیا
 چھٹ چھٹا اساں وی منگیا

سرور من تن توں
جیویں ساڈے بول نہیں ہوا
جیویں ساڈے کپڑے نہیں رُوں
چھیاں اندر جند ہوویں توں
تیں وچ میں نہ توں
نت کجیا نت ننکیا سرور رنگ رنگیا
چھٹ چھٹا اساں وی منگیا
وگیاں

سنگ تینڈے رل پیاں
نکل جلدھر اُدھل دھرو نکل سودھ نگا ہے گھیاں
سنگ سنگ رسنائیں ہڑھ ہو چڑھائیں
چڑھیاں توں لہنائیں لتھیاں نوں بھرنا ئیں
ہک کر ٹوئے ڈبڑے
دھپے لہیریں دھوویں لہڑے
چنگ مندیا مند چنگیا سرور رنگ رنگیا
چھٹ چھٹا اساں وی منگیا
موت اچھوت ہو گنگ جل تھیویں
ودھے سو تینڈڑی ویل
سپن سراب وی جاگ تریل وی
آپ نکھیرا میل

آپنیاں کنیاں کانگ بناویں
آپ کھڈاویں آپ بھڑاویں
جوڑ نہ توڑ توں سنگیا
سرور رنگ رنگیا
چھٹ چھٹا اساں وی منگیا

1- ورن: پانی دیوتا-2- سرور: دیسی لفظ دا مطلب ہے پانی، پرانی شاعری وچ عام آیا ہے ”سرور پنکھی ہیکڑو پھاہی وال پچاس“ (بابا فرید) ”ڈھنڈ پرانی کتیاں لکی سرور مانہ دھتیا سے“ (مادھو لال حسین) سخی سرور دا کہان جاپدا اے مڈھوں پانی دا کہان ہا جیہڑا قدیمی پانی پوجا توں ٹریا۔ (پوجا طلب ہے، آس ہے) سخی سرور دے سنگ جلدھروں ٹر کے نگا ہے ویندے آہن تے راہ وچ پانی والیاں تھاواں تے ٹھہر دے آہن۔ ویلے دی ڈھوڑ وچ جاپدا اے پُران کہان دا رنگ وٹ گیا۔ نہالا انھویں صدی دا پرھائیں اے۔ اوہنوں اصل پرانی گل چیتے اے سو اوویں سنیدا اے۔ جلدھر دا وی اک پُران کہان ہے جیہڑا جلدھر گیزٹیر وچ دتا ہویا اے۔ جلدھر اک دینت دا ناں ہے جیہڑا سمندر دا پتر ہے مائی گنگا وچوں۔ سمندر پہلوں شوالک دیاں پہاڑیاں تیکر ہا۔ جلدھر وڈا ہویا تے سمندر نے بہت ساری زمین اوہدے لئی ویہلی کر دتی تے آپ پچھانہ ہٹ گیا۔ ایہہ کہان وی قدیمی پانی پوجا دا انگ جاپدا اے۔

پک بڈھڑے اسوار دی گل

”اسوار تے آہدائے

گھوڑا میری میں گھوڑے دی بولی سمجھناں

پر سچ پچھو اسوار زری تلوار دی بولی سمجھدائے

گھوڑا بولی سمجھن لئی کوئی گھاہ ہووے تاں ہووے

تے گھاہ بولی نوں گھوڑا ہو کے سمجھ کوئی نہیں سکدا

گھاہ بولی نوں سمجھن لئی کوئی پانی ہووے واء ہووے تاں ہووے“

”تسیں پوری عمر اسوار رہے

ایہہ گل تہانوں سمجھ کیوں آئی“

”بس کوئی ویلا آوندائے

اسوار دے وِچ تلوار تے ہے پر گھوڑا وی ہے

گھوڑے اندر گھاہ وی ہے

گھاہ دے اندر پانی وی ہے واء وی ہے

کس دی بولی سُن سمجھدائے کوئی

بس کوئی ویلا آوندائے

وِچ والے دی سمجھے جوئی

اوہا آپ نوں پاوندائے“

کنی جتی دی گل

”کنی توں آپ کیہ ایں
سنگ مرمر فرش پویں تاں گلا تھی ویندائے
ٹاکی مارو صاف کرو
اٹ دے فرش پویں تاں سلا تھی ویندائے
دُھپ لگے تے سُکے
مٹی اندر لہنی ایں وتر کرینی ایں
تینڈے نال ہیں بھجداے
نِسرِیاں پکدیاں نیں
اَن رِجھداے

گنی توں آپ کیہ ایں“
”نی اڑیے نت دیاں اساں مسافر
نت آپنا آپ ونجاون ساڈا پنڈھ ہویا
ساتھوں جیں نوں جیہڑی لوڑ ہووے سو گھنے
اک ہوندیاں ہر ہو جاون ساڈا پنڈھ ہویا
اساں نت مومن نت کافر اڑیے“

باراں مانہہ

اَدھ بھادرا گھنیرِ سیائے
نِکو آہندی اے ترے دیہہ ہوئے نین سورج پھسّیائے
کل تائیں وٹ ہا اج تے ٹھنڈ پئی لگدی اے
کمپنی باگ دیاں ست بتکاں
کالے چوندے تنبو تھلے
چٹیاں پراں وِچ سِریاں دے کے
چھجیا چھجیا ہار جیہا بن پیاں نین
بتکاں دی ٹھنڈ ساڈی ٹھنڈ تے ہونی نہیں پر، نِکو آہندی اے
خبرے اج بُکلاں وِچ جھردیاں ہوون
”اساں رکن والیاں دیاں رکھیاں ہوئیاں کیوں“
پر جھرن ایہناں دا ساڈا جھرن تے ہونا نہیں
خبرے اُگھ سگھ تھی گئی ہووے
ڈگن ہاریاں چھتاں دے پٹھاں سُتیاں دی
پر بتکاں کوئی دُکھ ساڈے وانگ تے رونا نہیں، نِکو آہندی اے
ایہہ مٹی پانی واء ترونہہ وِچ رہیاں نین
مٹی نال تے ٹریاں رَکے
واء پانی نال رلیاں اڈ تر گھیاں نین

اَنج اَدھ بھادریں مِٹھی پانی واءِ کیہ گل رَل کرن چئے
نِکو آہندی اے اوہ متے بتکاں سُندیاں ہوون

حویلی دی گل مینہہ نال

وَس ہُن ورہ سجنا

توڑے اسیں رُڑھ جائیے

ڈھے جاون ساڈے چھجے جھروکے

ہو مٹی گھر آئیے

دل دی کر سجنا

توڑے اسیں رُڑھ جائیے

کئی کئی توں واء سمندر

اسیں مٹی دیاں بنیاں

پھاڑ پے تاں چڑھے چبارے

رُکھ چرے دہلیزراں

تانگھ پرانی میل نویلا

رہیے کیوں کندھ بن کھلیاں

ہو سکھنا بھر سجنا

توڑے اسیں رُڑھ جائیے

جیٹھ چاننی

ڈُلھ بھریا تتی رات دا چن کچ ہریا
تے سمندر نیں کتے رات دے چیتے اندر
دِسدے نین ہی نیں
جے کوئی نیناں نوں ویکھے
ڈُلھ بھریا تتی رات دا چن کچ ہریا
سُنیدی چُپ ہی اے
اَن کہیاں ان سُنیاں بنیرے آئیاں نیں
سُنے کوئی چُپ جے کرے
بلدی نال جُوے جو اوہا بلدی اے
ڈُلھ بھریا تتی رات دا چن کچ ہریا

سوہلا

سَمبِل دا پھل کوئی نہیں ساڈے جوگا

پھلاں وِچ خَشَبوئی نہیں

باہروں ٹھلا اندروں پولا

نہ بالن نہ بالے

پھل جھڑدے نیں پتر تھی کے

پتر پھل بن آوندے نیں

پنج اُنکے

دیندے کجھ نہیں منگدے کیہ نیں

سَمبِل چمبے دی یوٹی نہیں

واء پانی دُھپ دی کھیڈ اچنجا ہے پر

جو اسیں سارے ہاں

گل تفصیلی اے

ڈاکٹر صاحب آکھن

”نویں شاعر ایہہ

گنگے کون جیویں

علم نہ فکر نہ لغت ریاضت

نہ صنعت مضمون نہ موضوع

دونہہ چونہہ ورھیاں پچھوں کلہہ کتابڑی کڈھنی

لیراں گنڈھ اروڑی اتوں چایاں کپڑیاں آیاں دیاں

گھسرے سون جیویں“

اک نویں شاعر نے سنیا، آکھے:

”ڈاکٹر صاحب دے اندر لگدائے شاعر ہے کوئی گھٹیا کٹیا

کدیں اپنے کپڑے سَنگھ لیندے تاں کیدوتے ہو سکدے

وچلے بال نال جے بہہ کلہدے

علم پھوس وچ دب نہ مریندے اوہنوں

اندر بند جنانی متھے سکور بورڈ ٹھوکن توں ویہلے ہو ویندے

تاں کھسرے ہو مر جیوندے

آپنی رُوڑی دی سُن گھندے تاں بارھیں ورھیں تے سوندے“

گل ڈاکٹر صاحب نوں پہنچ گئی

شاعر ملیا تے ہس کے بولے:

”میاں مرد مناظرے دے ہو خیریں

کیوں مشاعرے وقت و نجاؤندے او“

شاعر سوچیں پے گیا کچھے

”دوویں اصلوں اِکو ای نہیں نیں ڈاکٹر صاحب؟“

ڈاکٹر صاحب وی سوچیں پے وت گھڑی ویکھ کے اُٹھ کھلوتے

”گل تفصیلی اے

پھیر کسے ویلے بہہ کے کریئے یار ایہہ ہے نا“

کالا کالی

آڈاں تے اج غنسل میلا ہے کاواں دا
سیج کیہو جیہی مان کے سانجھی آئے نیں

جیہڑے گھوٹ نیں سوئی ویاں

سہرے بجھے نہ سٹھنیاں بنیاں

کیہی جنج اے میل ہو جانجی آئے نیں

ماں پتر جو بھین بھرا سو

آڈ چنانہ نہیں

آر نہیں کوئی پار نہیں کوئی

بھیت نہیں کوئی ارض سماء دا

ست رنگ درشن کالکھ وچوں

اکو رنگ فنا بقا دا

مال نہیں کوئی کال نہیں کوئی

تھی بیڑی سو مانجھی آئے نیں

بہتی بال قریشی

(رہاؤ) بہتی بال قریشی بڑا ہنیرا اے
بلب نہیں کہ سوچ نہیں
گھر تیرا اے یاں ایہہ دفتر میرا اے
دیہنہ دیویں اج کیہ بنیاں نیں
اندر پیٹھیاں جا پے اگے بنیرا اے
سنیا نہیں کہ آکھیا نہیں میں
آپنی واج انج کن پی جیویں انھے ہتھہ بشیرا اے

گوکی

اے چونہ ورھیاں دی ہوئی نہیں گوکی
پر چڑیا گھر ہن جاندی کوئی نہیں
چھلی واریں گئی تے اوتھے باندر نال کھلو کے گل پئی کردی سی
لاوڈ سپیکر بولیا ”پچی چار سال کی گم ہو گئی ہے
لال فراک ہے لال ہی سینڈل جس کو ملے وہ دفتر میں پہنچا دے شکریہ“
ہن روز میوزیم آہندی اے چلو
دو اسیں ہونے آں ٹکٹاں تین لیندی اے
”اندروں نال کوئی ساڈے باہر جے آونا چاہے تے آ جائے“
وکتوریا اگے ٹھہر کے پچھدی اے کون اے“
میں دسناں ”ملکہ اے انگلینڈ دی“
کہندی اے ”اچھا جیہڑی سنیاے مال روڈ تے رہندی سی
جتھے ہن قرآن شریف اے اوتھے پہلے بہندی سی“
ہاتھی دند دے گہنے کپڑے باتشہاں دے، گڑتے لوہے دے، تلواراں
دیکھ کے آہندی اے
”سبھ کجھ لاه کے اتھے گھل دیندے نیں باشے
تختاں اُتے ننگ مننگے بہندے نیں؟
لوکیں اوہناں نوں کیہ کہندے نیں؟“

”) بادشاہ“ اے آکھ نہیں سکدی
گوکی ”باشا“ ای کہندی اے
گورنر ہاؤس دے اگون مُردیاں پُچھدی اے گوکی
”ایتھے رہندائے کوئی؟“

”ہاں پنجاب دا باشا“ میں دسناں
”ویکھن چلیئے“ شوق نال آہندی اے
میں دسناں ”اندر جان نہیں دیندے“
”ننگا ہونائے نا“ کن وِچ کہندی اے
مُرد سوچیں پے جاندی اے
”رہن دیو“

آپے موزیم آ جاویگا ویکھ لواں گے“

کری دی غزل

ہن کوئی ٹوکے آکھ میاں جی کم صاحب دے سمجھو
لوء تے بھلے بھمبٹ اوڑک سڑنا ای نیں
اساں جے ہک دو جھپ لئے کیہڑی آخر آگئی
قربانی دا مال جو آیا
اکثر کرنا ای نیں
رنگ ثواب دے سمجھو
پٹھ کسے نوں ران کسے نوں
کسے نوں کھل سکھا گئی

پنج پیر (نُہم)

جیہڑے خَلق دی گھال نموشی جُگ جُگ جائے نیں
جیہڑے لا کے رنگ رنگ بانے مُلکھو مُلکھ پھرن
جیہناں بول بیڑی وِچ بہہ کے گاہیاں پنج نِپیں
جیہناں جیبھ رڑی وِچ ساڈی اکھراں دے پیں کیرے
جیہناں دُھکھنی رات نَساری دیہنہ دی کر گوڈی
جیہڑے گھٹ ورتا گئے سانجھا بھیت اڑوڑی چوں
جیہڑے جاگ ہونی دی لا گئے گل دی رِڑکی نوں
جیہناں گنڈھ نالے پرنالے دل دریا کیتے
جیہڑے تخت فقیری تختہ دے گئے اڑیاں نوں
اوہ فرید دمودر نانک اوہ گرداس حسین
اوہ باہو اوہ بکھا وارث برخوردار نجابت
اوہ محمد قادر یار اوہ سچل غلام فرید
خالق خلق رلا گئے ہک کر ارض سماء
ہُن جِنی کھنی نوں آ کھن انہد ناد سنا

پنج نئیئیں دا جُھمر

نئیئیں اساں آد دیاں نت پیا کے پیاس ودھائیے
جھوکاں پار دیاں ٹھل پون دی تانگھ دُھکھائیے
میل سریراں دی اساں مل مل بھل بنائی
دِلاں دی واہی وِچ گھت ہاڑی صدق اُگائی
کیتی ساڈی جُرد وِس بنی کرخانے
سانوں آن چڑھی تھئے اپنے بیٹ وِرانے¹
ایہا دھار لئی ہن اُٹھیئے بن کے واء
کڈھیئے ویہن نویں مُڑ ٹوئے ٹِبڑے لاه

1- وِرانے: بگانے

قصہ بھل بھلا

ایہہ پنجویں دی گل اے

سن چھتالی

ستر اکہتر تائیں تیرا ناں وی یاد ہا مینوں

مڑ وِسرَن لگ پیا

پر دھیان دینا تے یاد آوینا

کتلے دھر بھلی کوئی جیویں کتاب نہیں ہوندی

مڑ بھل جانا

تیرے نال ایہہ بھل چیتا اک کھیڈ جیہی بن گئی

پنجویں وِچ اک ڈسک تے بیٹھے

مونہاں اگے کتاباں کیتی ہر گل دی جیویں کھیڈ بنا لیندے ساں ایویں

تے ایویں ہس پیندے ساں

ماسٹر رحمت علی ہا کوڑا

کوٹ دے کھیسے وِچوں دو گٹھ لما ڈنڈکا کڈھنا تیل پوایا

کسے ویلے وی کسے نوں اگے دھر لینا

پر سانوں وِچ وِچ ہسدیاں تاڑ وِلا جانا

میریاں وڈیاں دے مونہہ نوں خبرے

یاں تیرے آپنے مونہہ نوں
 میں شرمندیاں ہو وینا اوہنوں جردیاں ویکھ کے
 مینوں ویکھ کے توں شرمندیاں ہو وینا
 پر تھوڑے چر وِچ ایویں جیہی کوئی گل ہونی اساں گڑک پینا مُر
 یاری وی ایڈی کوئی نہ آہی
 پنجویں وِچ ای میل ہو یا ہا ساڈا
 سانجھ وی ایڈی کاہدی، تیرا محلا کتلے میرا کتلے
 ہاں دھوبی دھوتے پاون دی سانجھ ہووے تے ہووے
 ہسدی شکل تے چیتے آویندی اے تیری ناں نہیں آوندا
 خرابی جیہڑی ہوئی اوہ ایہہ لگدی اے
 جو اک واری بھلن لبھن توں تھک تیرا ناں کیلاش میں دھر بیٹھا
 ایہہ پک شک ہوندیاں جو ناں تے تیرا ہور ہا
 ایسے رنگ دا ہا اوہ بھاویں
 ہن جدوں وی تیرا ناں میں بھالن سن چھتالی وڑناں
 کیلاش ای اگے آن کھلونداے بوہا مل کے
 بھل بھالن دی کھیڈ ای شودھی مک مک گئی اے
 بوہا گھلدا نہیں ”کیلاش“ کھولناں
 کے لاش؟ نہ کیلا، شو، مونہہ اگے اُنگل
 پیسے دے تن سن چھتالی
 پیسے وِچ جد موری ہوئی تے اک پیسے وِچ اکو آون لگا

باڈر بند ہو یا تے کیلا شو ہو گیا

لہور وزیر اعظم آیا

کیلیوں باجھ اوہ ناشتہ نہیں سی کردا

جھٹ دا جھٹ تاں باڈر گھلیا

ناشتے جوگا کیلا اندر آیا

اُنج ناں بھل وِجَن سنیاے کوئی بیماری اے بڈھے وارے دی

ہولی ہولی آپنا آپ اتارن دی

مائی رادھی آہندی ہوندی سی ناں بھارے ہوندے ہن

اک ناں پیٹھ بے اوڑک ناں دب جانڈے نیں

ہر ہر ناں اوہناں وِچ اوہ اے جو نہیں رکھیا جا سکدا

رکھوتے بس جانڈائے

رادھی پہلوں چوہڑی سی

کملی ہوئی تاں مائی اکھواون لگی

عجب گل اے مائی رادھی دا ناں مینوں کدے نہیں بھلیا

نہ ماسٹر رحمت علی دا

سچ کیلا شو تے دوجی تیجی وِچ ای ہو گیا ہو یا سی کہ

”کیلا لینا ای“ اک مُنڈے دوجے نوں کہنا

منیٹر ماسٹر کولوں بینت پوانے دونہاں نوں

”گندی باتیں کرتے تھے جی دونویں“

گل ہور دی ہور بناون وی بیماری بڈھے ای وارے دی اے

شکلاں چیتے رہندیاں نہیں ناں بُھل جاندے نہیں
ناں شکل دی سانجھ جیویں کوئی کچ پک لیکھا ہووے
چچو چچ بُھلیکھا

مائی رادھی آہندی ہوندى سی
کئے ای ناں اگیرے ہو کے کنیاں نوں پچھے کر گئے نہیں
بدل گئے نہیں چیتا، چیتے والا
اوہدے کولوں ہور دا ہور کرا گئے نہیں
مر گئے نہیں مروا گئے نہیں

اک بُھلو بارے اک بلی دا دیا مینوں کدے نہیں بُھلیا
(ناں دونہاں دے ویکھو چیتے آ وِجن جے گل کریندیاں)
بلی آہندائے میرا سمجھو تایا

سنتالیوں پہلاں دا مسلم لگی لیڈر وڈا
ہر واری اوہنے پچھنا پتر شکل تے تیری بُھل نہیں سکدی
ناں بُھل جاناں

میں دَسنا تے پولى جیہی چنڈ مار کے آکھنا
چل اوئے سورا

میں تے ایویں ہسنا ساں پیا، آپے رکھیا ناں میں تیرا بُھل سکناں
بلی دسدائے اِکدن تایا سیرتے ملیا مال روڈ تے
”پتر ناں تے تیرا بُھل نہیں سکدا آپے رکھیا
شکل بُھل گیاں تیری“

میں ہسڈیاں آکھیا

”تایا جی ایہہ شکل وی کیدھرے آپے تساں نہ رکھی ہووے
بھل بھلیکھے“

لہو جی چنگی بھلی پتڈ مار کے آہندائے تایا
”میں رکھی سی؟“

دس اوئے کتھے رکھی سی میں

کیہڑے کنجر رکھی سی ہیں دس اوئے

جوٹھ جہان دی کتھوں پلے پے گئی اے“

نہ جھور منا

شام دی بانگ ملی
ساہ گھٹ دھوئیں اُپر کنبدی اٹھی کہاء
کوہاں توں لاوڈ سپیکر
گھلیاں باہیں کوئی دُہائی آخر دی
ڈبڈے دیہنہ جہاز تے کیہڑے حج چڑھیا
ایہہ شہر مینڈا مسکیناں دا
کیہڑے گناہ دی پیشی خبرے ہوئی اے
سکھ دی ٹاپ¹ لئی
سج سلونے لئی
مساں چلھے جوگی اگ تے اندر ڈھوئی اے
نہ جھور منا
سُن ہوئی ہوئی چڑھدیاں رات سمندر لہریں
سہی کھیڈدیاں
”رَلن سو ہانی نیں“
جیہڑے موری وگدے آئے نیں اوہ وی پانی نیں“

1- ٹاپ: روٹی

قصہ ناں دا

اوس رستیوں گھر میں نہیں ساں آوندا ہوندا

لما پیندا سی

پر اپنے راہ پرانے توں ہن سڑک پار نہیں کیتی جاندی

اینی ٹریفک اے

سو میں سوچیا اوس رستیوں آیا کرے

نکیاں سڑکاں گلیاں وچدیں لنگھ لنگھا کے

اوسے رستے اوہ کوٹھی وی آوندی اے

نویں سفیدی والی

متھے اُتے وڈا وڈا انگریزی سیٹ حرفاں اندر لکھیا

فقیر جان بیگم۔ اُنی سو پنجمی۔

ایہہ کون آہی سن پنجمی وچ جس آپنا ناں لکھوایا ایڈا وچ وچا کے

پتر کھسم پیو دا نہیں لکھوایا

سن پنجمی وچ عورت ذات آزاد سی اج نالوں

سنیائے تدوں اوہ بائیسکلاں تے وی چڑھ گلیاں سن مال روڈ تے

وچ وچ سکرٹ وی پاونا کھیاں

سن پینٹھ توں مگروں بی بی بائیسکل تے میں نہیں ڈٹھی

سکرٹ تے اتھے میماں پاوندیاں ڈردیاں نہیں

گھگھری تہمت ورگا ای ہوندائے

پر گھگھری تے ہُن گگھریاں نہیں جے پاوندیاں

تے تہمت کیوں کوئی پاوے

اگے بھاویں علما وی ایہا پاوندے آئے نہیں

پر ہُن بے پڑد ای ہونائے کسے نے پا کے

ایہہ نچن گاؤن والی ہونی اے

سیٹھ نواب کسے نے دتی ہونی اے کوٹھی

پر گاؤن نچن والیاں دے ناں بائی بیگم جان تے ہوندے آئے نہیں

وچ فقیر ایہہ کتھوں وڑ گیا

راؤ فقیر چند میاں فقیر محمد مرداں وچ فقیر امیر وی بڑے ہوئے نہیں

نچن گاؤن والیاں دے تے ناں جے تچھوں سادے ہونے

بدل دیندے سن اگلے

رکھی جیواں روشن گوہر بندیاں سن تے چڑھدیاں سن

ایہدا ناں وزیر جان ای ہونائے

مَنت کتے من بیٹھی ہونی اے، وٹ گیا

کھٹ کما وی بیٹھی ہونی اے اوس ویلے تائیں

ناں وٹاؤن نال بھلا کیہ لہہ گیا ہونائے

سگوں عزت بن گئی ہونی اے کچھلی عمرے

اوہ وی سُنیاں نہیں

جیہناں بھر جوانی وچ فقیری مکی من دی موج وچ آ کے

کھٹ وٹ جوڑیا ہمتھیں لٹایا سارا

ایہہ اوہ ہوندی تے کوٹھی کیوں چھڈ جاندى ناواں متھے لکھا کے

ڈھلدى عمرے کسے فقیر نوں دل دھر بیٹھی ہونی اے

دل کردا ہونائے ایہہ گل نثر ہووے سو متھے لکھا کے بہہ گئی

ہو سکدائے ایہہ اوہو سادی سمجھ ہووے جس پاروں لوکیں

سنگ مرمر تے ناں لکھوا کے رکھ لیندے نیں مرن توں پہلاں

خبرے کون سی کرماں والی ایویں اٹا سٹا اے ساڈا

بڈھیاں بارے اٹا سٹا وی ایہو جیہا ای ہونا ہویا

کیہہ کرے میاں اٹے سٹے بنا بندہ رہ وی نہیں سکدا

گل عجیب تے ایہہ ہے ایہہ کوئی دفتر لگدائے کاروباری

سن پنچھی والے مالک تے نہیں بیٹھے ہونے اندر

ایہناں نوں سنگ نہیں آوندی ایس ناں کولوں؟

ہو سکدائے کوئی قدر دان ای ہووے پرانیاں چیزاں دا

لنگھدا اگے ہار میں جھٹ کھلوتاں اوس دن

پہاں بھار وی ہویاں پورا متھا ویکھن کندھ اوہلیوں

اک سائیکل والا اندر جاندا لتھ میرے دل آئے

”اُر کیہہ پیا ویہنائیں“

”ناں پیا پڑھناں“

”کیہدا“

”اوہ جیہڑا متھے تے لکھیاے“

”کیہدے متھے تے؟ ناں تے نہیں اوہ“

”ناں اے نال تاریخ وی اے

ایہہ تاریخی گھر نہیں پرانے

ایہہ تاریخ نہیں ساڈی“

اگلے دن میں مڑ اوتھوں دی لنگھیاں

نویں سفیدی ہوگئی ہوئی اے ناں متھے تے کوئی نہیں

اوہو گھر اے؟ ایہہ کیہہ ہو یائے

ہویا ایہو ہونائے

نوکر اندر گیا تے اگوں ملک صاحب نے پچھیا ہونائے

”کتھوں سِگٹ لین گیا سیں پھیکے ادھا گھنٹہ ہو گیائے“

”رپھڑ بن چلیا سی باہر ملک صاحب

سرکاری بندہ اُلر اُلر پیا دیکھے

میں پچھیا میرے گل پے گیا

اکھے کون ایس گھر وِچ رہندائے

میں کہیا تینوں کیہ

اکھے ایہہ تاریخی گھر اے سن اُنی سو پنجمی دا

پتہ ای کون سی ناں جیہدا اُپر لکھیائے

اندر وڑوسی مساں میں مگروں لاہیائے“

ملک صاحب نے جدوں دی کوٹھی لئی اے

ناں روز ای پڑھدے ہونے نہیں

عجب سواد کوئی آوندا ہونائے دُراڈا
جیویں مُجرا سُنڈے ہوون روز فقیر و دا
آپ نواب آف امرکوٹ ہون
پھیکے دی گل سُنڈیاں سارا ای بے سوادی بن گئی ہونی اے
لگا ہونائے فقیر جان دے دند نفلتی نہیں غصے نال پئے ہلدے نہیں
اکھاں اصلوں اوپریاں نہیں کہندی اے:
”کوٹھی خالی کر

میرا ناں تارتخ وِچ آون لگائے
توں وِچ کون ایں“

او سے شامیں بندے لوائے ناں گھر چایا
نواں پلستر، ہو یا نویں سفیدی ہوئی تاں راتیں سُتے ہونے نہیں
میں ایس رستیوں نہ ای آوندا نہ ای اوہ گل کردا
وِیکھن کیہ دا کیہ کر جانداے
وِیکھن والیاں نوں ایہہ کدیں خبر نہیں ہوندی
راتیں خاب میں ویہناں

نواب صاحب آف امرکوٹ کچھری لائی بیٹھے نہیں
وِچوں اصلی ملک صاحب نہیں اوہ
فقیر و مجرا کردی پئی اے
پھیکا مینوں ہتھ کڑی لائی اندر لے کے آیائے
فقیر و مجرا چھڈ کے اٹھی اے

”سرکار توں میری جان سو واری صدقے

ایہو بندہ اے جیہنے میرا ناں تارتخ وِچ آون نہیں دِتا

اُتوں میری سرکار دے عیش وِچ خلل وی پایائے

بندی دی ہُن ایہہ درخواست اے

ایسے جرم چ ایہدا ناں تارتخ چ آئے ہمیشہ

ایہنوں ٹھنڈ وی تاہیوں پئی اے

ایہہ ناں لکھوان دا شوق ای چور بناوندائے وڈیاں وڈیاں نوں“

”منظور“ نواب صاحب امرکوٹ فرمایا

”دوجی سزا ایہنوں ایہہ ہے

ایہہ ہن ایس سڑک تے مڑ نہ آوے

اوسے رستے گھر جاوے جتھوں ایہدے کولوں سڑک پار نہیں ہوندى

دونویں سزاواں اِکو ویلے شروع ہوون ایہہ حکم اے ساڈا“

نویں پارک وِچ کجھ پُرانے

”دیکھو پولو گراؤنڈ وِچ الاں بیٹھیاں ہویاں جے

اکوتھاں نہیں پوری گراؤنڈ وِچ کھلر کے“

”اج میچ تے کوئی نہیں“

”الاں گھوڑیاں دا کوئی ساک تے ہونائے“

”جیویں پارکیاں دا کاواں نال اے؟“

”الاں وچاریاں آہلنیاں وِچ ہون گیاں

ایہہ اِلڑنیں“

”ایہہ شاہین نہیں بابو پھڑے نہ جانا“

”بھکھیاں نہیں“

”اِل تے ماس ای کھاندی اے اوہ وی مویا“

”گھوڑے گھاہ کھاندے نہیں“

”گھوڑیاں والے گھاہ نہیں کھاندے“

”پارک تے سمجھو واڑ اے اصل گراؤنڈاں ای نہیں پولو“

”واڑ ای اے تے وڑ گئے او نا دو روپے دے کے“

”آہو واڑ وِچ وڑ کے واڑ ای ہو رہو“

”پولو مہنگی کھیڈ ہوئی جی

”اگے سُنیاے ایہہ چوگان اکھویندی آہی

کھیڈن والے وزیر شہزادے آہے“

”قطب الدین وی ایبک سُنیاے درہ خیبر لنگھیاے پولو کھیڈدا

انارکلی وِچ گول ہویاے تے مویاے“

”اجکل تے جرنیل ای کوئی کھیڈے تے کھیڈے

یا کوئی قبضہ گیر وڈیرا پڑی آڑھتی“

”اساں تے بھایا ٹانگے وِچ ای گھوڑ سواری کیتی جیہڑی کیتی“

”اوہ وی سالم کدیں نہیں“

”کھیڈ ہور کھیڑی ہن سستی بابو رہ گئی اے

کرکٹ بیٹ یاں ٹینس بال تے چھڈو ہاکی کون ہماڑ لے سکداے

لوے تے کتھے کھیڈے کھیڑے ویلے کھیڈے“

”دفتروں آن کے نان چھولے نہ لاوے تے آٹا کتھوں آوے“

”دن دفتر تے راتیں چوکیدارا بھایا

چھولے نان نصیباں والے لاوندے نیں“

”کھیڈ تے ہن سر دھڑ دی بازی اے لالہ“

”سکول نہ جاؤ سینرن لاؤ کروڑ کماؤ“

”بنو مشہوری¹ کوٹھی پاؤ“

”سکول کیہ کرناے ایم اے کرو کلرک نہیں کوئی رکھدا“

”ایم اے کولوں چٹھی پڑھی نہیں جاندی کلرکی سوکھی اے کرنی؟“

”کرنی نالے افسرنوں کروانی“

”غریباں لئی امیر ہون دے بوہے ہمیشہ ای کھلے رہے نیں“

”بوہے اندر کندھ ہوندی اے شیشے دی

نکڑ وچے سر پائے تاں وِسدی اے“

”اگے گورے کھیڈدے سن جمکھانے

دیسی ایویں لیسی لاون تے آئے“

”لیسی لاون لئی وی گٹ مٹ سکھنی پیندی سی“

”اوس ویلے تے گل ای ساری گٹ مٹ دی سی بابیو“

جیہنوں نہ آونی اوہنے رومی ٹوپی پالینی

تے جلسیاں وِچ جا پھمن بھڑکاؤنا“

”ویلے ویلے دی گل اے بھایا

ہُن گٹ مٹ والا گرین کارڈ تے ٹیکسی واہوندائے

تے رومی والا بمب بنھ کے کچھے بہہ جانداے“

دیسیاں وِچوں اِکو نر ہوئیائے پٹیا لے آلا

واسرائے دی سالی کڈھ کے لے گیا“

”ہونا کیہ سی

مہینہ شملے مال روڈ تے آونا بند رہیا“

”سالی وی کڈھوائی ہونی نیں آپے“

”بھیت سیاست دے“

”سالی سیاست دیور سیاست جیہڑی چل جائے“

”ہن تاہیں تصویراں اوہدیاں لکیاں نیں جمکھانے

پیڈ بنھ کے بیٹھائے گورے آل دوالے“
 ”منٹو پارک کھیڈ دے نہیں سن دیسی؟“
 ”اک بے نال دس دس“
 ”جمکھانے وِچ بےر دوپہرے چلنی
 اوتھے شربت شکر پیسہ پیسہ پا کے“
 ”پر چٹی پینٹ جس پا گراونڈے وڑ جانا
 اوبنے اوس ویلے تاں سمجھو گھٹ لا لینا گوری بوتل دا“
 ”ہاکی وِچ وی ادھ گورے ای آہے پلس سارجنٹ“
 ”ہاکی کھیڈ وی ادھ گوری جیہی آہی
 جیویں نکر ادھ پتلون اے“
 ”جیویں پلس ادھ فوج اے“
 ”دیسی کھیڈ تے کوڈی آہی“
 ”کوڈی دا وی مُل ہوندا سی اودوں“
 ”کمال تے بھاؤ پیسے نال ای ہویائے ہمیشاں
 گاؤں ہووے پلوانی ہووے
 ساہمنے پلوان مراسی ہونے کچھے سیٹھ یاں راجے“
 ”آہومن بدام تے بکرا کتھوں روز دا آوندا“
 ”کمال تے کچھوں بنیائے
 اگے کھیڈاں کھیڈاں ای آہیاں“
 ”کمال جمال اے پیسے دا“

”اوائے صدقے جاواں“
 ”ہن تے کھیڈ شکار اے“
 ”شکار تے ڈنگ دا آہر سی، بھکھ لگنی تے کرنا“
 پلوان تے سُنیاے فوجاں وِچ ای ہوندے آہے اگے
 باتشاہاں نے پچھے رہنا
 پلواناں پڑ وِچ لہنا
 ”ڈھڈ وڈے کہ گرز ہی بولو“
 ”سمجھو سو فوجی نہ رکھے اک پلوان رکھ لیا
 پھیر توپاں آ گھیاں تے رستم کھاڑیاں وِچ خلیفے لگ گئے“
 ”چکر پورا ہو گیاے لالہ چلیئے“
 ”اسیں تے ہور اک لاونائے“
 ”آہو دو روپے پورے کر کے ای آيو
 بھاویں آپ وی پورے ہو جاؤ وِچے ای“

اَلکھ دا لکھن لکھیون

اَلکھ لکھائے لکھنا آپے پڑھن پڑھائے

اَلکھ جو ہويا، ہوئے وِچ ان ہويا

اَلکھ اتھاہ انحد ہے سَد ہے ان سُنیا

اَلکھ لکھیندا اے

اکھیں جدوں زِمانیاں ساہویاں تھی ٹکرن

اکھ بھرمانی نوں

تے آکھن سبھے، بوہڑ اسانوں بھلیئے

اسیں اُدھارن 2 آئیاں آپنے آپ نوں تینوں

اَلکھ لکھیندا اے

چلھا بلیندائے بکھے دا جد اِٹ کھڑے

گلی گلی جد وِجے دُکڑ

توں سجن دی پکے

اَلکھ کلا ہے پنے ہتھ دی جگ دا رنگ وٹائے

اَلکھ سِکھائے لکھنا

پہلوں پڑھنے پائے

1- دِس پیندا اے- 2- چھٹکارن، آزاد کراون (اُدھار: آزادی)

خاکو

اس کی کدو کے پٹ پٹ گڈنے آں
نت پئے وڈھنے آں پانے کھانے لئی اس نا اگایا
اسے کی تھکنے رَدنے آں اپنی آن لئی
اساں جد کد اس کی ونڈیا واڑیا
گکھے اندر بمب دھر اس کی پاڑیا مان گمان لئی
تکو اس کی
ساڈے تھک گبیر کی کجنی
اُسے کی وَت پھل پھل کرنی رَجنی نہیں

سرٹک

نہیں چاہوندے ایہہ سرٹک پار اسیں کرے
آپنا ڈرتے دسدے کوئی نہیں
چاہوندے نیں اسیں ڈریے
آکھن ”سرٹکو سرٹک چلو
نہیں پار تہاڈے وارے
گئے پرانے لارے ہن کیہ تكدے او
گڈیاں فوجاں نیں
جیہڑا راہ مارے سو ہے نہیں
وگدی نال وگو
ایہہ جج ہے رل ہی جاسو
دیگاں چڑھیاں نیں
جو دل منگدائے سو کھاسو“
سرٹک پار سانوں رب دوارا نہیں
ہے ملن دا کارا
نہیں چاہوندے اسیں حیلہ کرے
سرٹک نہیں ایہہ دُھوں دریا ہے
دُھوں مگر مچھ چاہوندے نیں اسیں دُھوں مچھیاں بن ترے

رات

سہج سہج دینہہ لاہے جوڑے

نکھتا رات وجود

پاک پلیتی حاضر ناظر کوئی نہ وضو سجود

ایہدے وِچ بے گنتر تارے سجھ¹ بے منت جہان

دانا دانا دیگ لنگر دی نہ کوئی مہر نشان

نہ کوئی کھوہے نہ کوئی منگے نہ جھنڈے نہ کھنڈے

سوئی کماوے سوئی سانجھے سوئی سوئی گوں ونڈے

نہ کوئی ننگ نہ کوئی پہراوا

نہ کائی بھکھ نہ کھان

آپے بھوگ پیارے² آپے آپے نت حیران

1- سجھ: سورج - 2- پیارے: پیار کرے-

ادھ چیتر نیں ٹاہلیاں پُھلیاں
شور دھوئیں دے زور چ گھلیاں آ کھن ”نیڑے ہو
ٹاہلی دے کسے پُھل نہ ویکھے نہ سُنکھی خشبو
ٹاہلی دے بس پاوے چنگے یا چنگی اے ڈھو“
ویکھاں پُھل نہیں پُھلیاں چنبے، جو بدن سوئی بانے
چٹے لاہون بسنتی پاون ساہ نوں ساہ دی چھوہ

ودھ سدھرایا پڑھن گیا

تھڑ تھڑیا واپس آیا

شیشے دا میں محل پوایا

ہر جانڈے دیاں نظراں وَاٹے لوں چُجھن اَن دسناں کرچیں

کچ گھرنوں میں پھینے لوائے پکے

جیدھر ونجاں گھرنالے ونجے نالے وَاٹا تکی

اک لنگھدی مینوں باہر بُلایا

وَاٹا ہتھ نپڑایا

”اکو چھت دے بیٹھ رہندیاں وکھرے گھر دی لوڑ نہیں

بھونیں بھنڈار دے در ڈھک بیٹھے

کاسے 1 دی سانوں تھوڑ نہیں“

1- کاسے دی: (i) کسے شے دی، (ii) کاسہ: پیالہ-

باغ بیرون

میں نکل دروزیوں سرکوں لہہ گیاں
گھاتے بہہ گیاں

اخباراں والے ای کہندے نیں ایہنوں باغ بیرون فلانا
اصل تے ایہہ ہُن پڑوہ باغ اے
سوٹے پڑی لئی مُنڈے گڑی لئی
اک پاسے نالا پولی تھین اے
دو جے پاسے پٹھ ہٹیاں دی ہگن چھلڑ خالی ڈبے
وچ کوڈیاں سٹ کے چوسر کھیڈن والے بابے
ہُن وی بہندے نیں

بابیاں اُتے لاون والا کوئی پھرے تے پھر جائے
مجھے والے وی ہُن باہر ای رہندے نیں
چٹی داڑھی چٹی پگ تے چٹا تہمت گڑتا
میں بیٹھاں اوہ آیائے

کولوں لنگھ گئیائے مُر کے تکیوس، چھابا میں لہایائے
بہہ گئیائے

چھابے وچوں بسکٹ مینوں کھوایائے
میں پنچ رُپے دتے نیں

بسکٹ پنچ لفافے پا کیتے نیں میرے اگے

قبر پرانی نال اے

اُتے ناں کوئی نہیں

دیوے والی تھاں اے کالی

”ڈھیری کیہدی جے؟“

”میری نہیں

ہونی اے کسے ڈھیر آلے دی

بسکٹ وچ دی ہوندی تے میں تینوں دس دیندا

کیوں چُکھنائیں؟“

”ایویں“

”ایویں چُکھدا ای پھڑیا جانداے بندہ“

میں ہسناں

”بس، ہسیاتے پھسیا

آیاں تے کڈھ سُوہ ڈھیری دی پھر کے“

”اینا چرتسیں پھرے تہانوں پتہ نہ لگا

میںوں کتھوں لگناے“

”تے میں کوئی ایہنوں پھریاں

جیہنوں پھریاں اوہدا چُکھ میں دسناں“

”کون سی“

”سی کیوں؟ ہے“

”کون اے؟“

”ایہو“

”پسکٹ؟“

”ایہو“

ایہدے نال اسیں لاواں لہیاں

ماں میری روندی ٹر گئی

میں مکھے نہیوں دوجا کرنا

اکدے رہے پیر استاد نے دسیا

اندر جوئی باہر سوئی

پیر استاد میرے لڑ پارسیاں دا پھڑیا سی بڈھڑے بڈھڑی دا

اوہ گورے دے بیت آہے بمسیوں“

”لیہہ لیہہ“ اک چوسرتوں اٹھ کے جلی پاؤندا آیائے

”لیہہ لیہہ“ بابے تھیلا بھر کے اوہنوں پھڑایائے

اوہ دس رُپتے ایہدے ای سر توں وار کے ایہنوں دے گیائے

پسکٹ مگر تسیں کیوں لگ پئے“

”کھیل مُرمرے تہمت داڑھی

گس نگر ایہہ بوٹ کھڑتے

گورے پٹ تے گولیاں گلھاں

بستہ وچوں خستہ

جیدھر گیائے ایہنوں فتحیا فتحیا

مصر شام کیہ برما بصرہ

کیہ افریکہ چین ملایا“

کورا جیہا اک گورا آیائے

بی بی دیسی نال پنجاہ پچونجاں دی

”ہاؤ مچ؟“

ٹین رُپیز“ میں آہناں

گورے تھیلا چایائے بسکٹ بی بی دے مُونہہ لایائے

”نہیں توں آپے کھا- یہ پرائیویٹوں کے کام ہیں“

لوا جیہا اک لنگھدا بسکٹ کھا کے مینوں آکھ گئیائے

”بھائَن رپیہ دنیا میرا“

میں دِتائے

”کنا وتر کنا سیک اے

تھندا میدا مٹھا لونا

ایہہ تے ہوئی اُتلی اُتلی

وچلی اوہا جانے جیہڑا بسکٹ ہو جائے وچوں“

اک آیائے بھر تھیلا و گئیائے

”ایہدے مگر سُدائی ہوئی خُدائی سمندر پار گئی

اوتھے میلاں فیکٹریاں وچ پک پک بندائے

پیکٹ سَج مشہوری چڑھدائے

سٹھ ورھے اسیں ایہدی پیریں جھاواں پھیر نہایائے اتھے

آپ پوایاے آپ کھوایاے
ایہہ سچا تاں اسیں آں سچے
ایہہ گوڑا اسیں گوڑے
کیہ مٹھیاں کیہ پوڑے
جی جی نوں ایہدا بدن چکھایاے
گرمی سرد تے نگھا سردی
ایویں جگ نوایاے؟“

پہلوان جیہا آیاے لٹکدا، دس رُپے دھر کے آہنداے
”یار نوں چنگا لگائے تھیلا دیو نہ بابیو“
جاندا بسکٹ میرے مونہہ وِچ پا گیاے
ہور اک آیاے

ڈھیری اُتے دس رُپے دھر کے آہنداے
”سری لنکا اوہ تیرے کولوں لے گیا نا تھیلا
اک چار دا ریٹ وِتو سُو

اکھے بابا پھیری آلا مگرے آوے ای آوے
میں چار اک دا ڈھیری آلے بابے نوں دِتا
ایہنے تینوں پکڑ بہایا“

بابے ڈھیریوں دس رُپے چائے
اوہدے مونہہ وِچ بسکٹ دے کے آہنداے

”صدقے جاواں دس اک دا کھا توں ایہدے ناں دا جوانیاں مانیں“

اوہ ویہہ رُپتے دھر کے تھیلے دو لے گئے

اُٹھیاے بابا واج بدل گئی

” بسکٹ وِس گُٹ

وِس دی رُڈھ پُرانی

جیہنوں چڑھے اوہ لہہ جاندی اے پھیر بزار نہیں بہندی

ہائے بسکٹ وِس گُٹ

نہ ملدوں تے گُٹ جیلاں وِچ پیندی“

میں چوایاے چھابا

بالاں والی اکھ شیطانی تکدا پیٹھوں آکھ گئے

”ناں ناناں والے کول رہن دے توں کیہ کرنائے

ڈھیری دی کر پھیری لہائی اپنی لے توں“

باراں ماہ - ادھ وساکھ

سیک وساکھ دا اے
جیویں ہاڑ اگیتا آئیے
نہیں سیک وساکھ دا نہیں
تن دھرتی دا تایا گھر گھر زر بھٹھیاں
جببھاں لمکدیاں گکیاں چٹ اسمان دا سایا
کمپنی باغ اندر ہن برنے دورہ گئے نیں
نہیں کیوں؟ نویں نہیں لائے
ہاں نویاں نوں پھل نہیں آئے نا
ہس رس پھلے سیانے
اوہا پُراں ایانے
ڈس نیں پھلاں دے اوہلے پتر لہہ گئے نیں
رنگ پھل پتیاں دا
پانی رَلیا چٹاتے کھٹا واء رلیا
وچوں اٹھیاں کاسنی تریاں
چُنیاں بسنتی نیں
جیہناں پگاں کر ولیاں
سگندھ جیویں مٹی دی

دو کنیاں پین تاں کھولے
درداں دی چُپ سا نجھی
کوئی کول ڈُھکے تاں بولے

جیہڑا چلا گیا
کہہ گئے مُرد نہیں آنا
جیہڑا آیا اے
کہندائے میں نہیں جانا
دِناں دے رولے دا کدے رات وساہ نہیں کھاندی

خاک ای ہے اکسیر جہان تے آیاں کوں

خاک سمایاں کوں

اٹھ پھر مشغول رِزق رَساوے پئی

سُرت دی سُوی اندر دھاگہ پاوے پئی

ایہدے سر تے حُکم جیہڑے گھوکیںدے نیں

آپ تے سُتے اٹھدے کوئی نہیں

ایہنوں بانگ سُنیندے نیں

خاک ای ہے تفسیر کُل کلاماں دی

آپنے آپ حضور کیہ لوڑ اماں دی

گدھا

آہر ہے ساہاں دا
لگن ورھے بھاویں وارے
بنیا ڈھیندا نہیں
کوئی اٹ اٹ توڑ کھلارے
ہن ساڈے نال ٹرو
توڑے آو پروکھے راہیں
سہج دا میلہ اے
پئے رپئے وکھ وکھ جائیں

اک نویں شاعر دا اُلاہمہ

راہ جانڈے اسیں لنگھ وینے آں کتتیاں کولوں
جے اک نال گل کرئے
اوہ دن ہور نہیں ہو جاندا؟
ایویں کولوں لنگھ لنگھ جانڈیاں
ان جانے کرسٹی آونے آں کتنے ورقے آپنے
کتنے جہان زمانے کتنے
کتنی سوڑ بھری جانے آں اِکدو جے وِچ
آپنا گُوڑا اِکدو جے دے ویٹھے سٹی آونے آں بے دھیانے
کیویں وجوگ جُگالی آونے آں
شاعری ایہو نت کولوں لنگھدی اوپر نوں اپناون ہے
بے پرواہی نوں پرواہن
نت ویکھی نوں ان ویکھن ہے
ان کرن نت کیتی
پر اسیں حرفاں ورتن واناں نوں نہیں معنے ۱ عجائب کھولن دیندے
آپنی سنیوے کیویں
نہیں ہور نوں بولن دیندے

اسیں شاعری کولوں وی ایویں لنگھی جانے آں
جیویں اکدو جے کولوں
اساں جانا کتھے اے

1- لُختاں ورتن وان لیاؤ معنے وِچ عجائب (سیف الملوک - میاں محمد بخش)

پنڈ دے بوڑھ کمشن دی رپورٹ

مناں مُونہیں نیں گوہلاں کوئی کھاندا نہیں
مناں مُونہیں اے لکڑ چھت کوئی پاندا نہیں
سو ورھیاں پچھوں مساں جے سکن لگدا اے
جھاٹا کھول کے زیویں تے لمکا لیندائے
جھاٹے وچوں ای جُسا نواں سوا لیندائے
بیٹھ بھلا کوئی ہوٹل اے کیوں بیٹھے کوئی
مرلے گھیری بیٹھائے بڈھڑا جاندا نہیں

کسی

ساڈی سانگ سنگت وِچ مُڈھوں ایہو طریقہ ہا
آپے گائیے ساز وجائیے
سوچ سار دی سانجھ جیہناں نوں جاپے اوہو کار کرن
اسیں کوئی پروفیشنل کسی نہیں کدے سدیا
اسیں نہروں پارلے پنڈ جانا ہا
کل سانوں اوہناں بلایا ہا
وار کھیڈن لئی
ٹرن لگے تے نامو ماندی پے گئی
واجا کون وجاوے
گاؤن سکھدا ہا اک ساٹھن دا بھائی
گھل دتا اوس آپنا واچے والا
کیہ کردے بنی مجبوری
فلماں والیاں نال وجاوندہا ہا
آپنے سیاسی گاؤن دے میں بول اوہنوں سمجھاؤن لگی گا کے
واجا چھڈ کے مینوں ویکھن لگ پیا
”بی بی تہاڈی واج وِچ اوہ گل ہے ویہہ پیسے
دس پیسے جیہڑی نور جہاں وِچ آہی

مہینہ دیو نا مینوں ویہاں توں چالی کردیاں
 دو مہینے دیو تے اتی، تن دیو سو
 ایس وانج دے نال دی ہور نہیں ایس ویلے
 میرے کولوں کیہ لگیائے سبھ نال میں ای و جاونا ہوندائے
 اوہدی گل میں پئی سنی
 پر اکھ اوہدی مینوں ویہہ ورھے پہلوں ویکھی
 مکھن درزی والی جاپے
 میں سوزی ہوراں دے گھر کم کردی ساں تداں اُتلا
 دسویں کر لئی آہی
 گھراں چ اُتلا کر کر اگوں پڑھن لئی خرچ بناوندی ساں پئی
 مکھن درزی چالیاں پنتالیاں دا ہونائے
 وڈیاں گھراں وچ پھر کم کردا ہا
 مینوں آکھن لگا کم سکھ لے
 گھر بہہ کے پڑھ دن رات پئی
 بس گھنٹہ روز دا لایا
 میں آکھیا ٹھیک اے
 ”اول ناپ لینا سکھ
 جیہنوں آ گیا اوہو درزی باقی فرضی“
 فیتہ کڈھیوس ”چھاتی کھول نا“
 میں کہیا اوہ کیوں

”ماس نوں چھوہے نہ فیتہ ماپ نہیں ہوندا

آپنی مالکانی نوں کچھ لے“

میں سوزی نوں دسیا

آکھن لگی سارے شہر وِچ ایہہ بدنام اے

جتھے جانداے ایہو جیہی گل کردائے کوئی نہ کوئی

کئی واریں جتیاں کھا بیٹھائے

پر کیہ کرئیے

ایہدے نالدا کاریگر نہ ہویا

اگلے دن میں اوہدی دکان تے ٹر گئی

”کیوں آئی ایں“

”کم سکھا مینوں“

”جا جا میرا ٹیم پئی کھوٹا کرنی ایں

دکانداری اے کنجر خانائے گڑیاں نوں کم سکھاؤ“

میں کھیڑے پئی رہی اوہدی اکھ وِچ کل والی گل نہ آوے

اخیر میں آکھیا سچ دس کل تینوں ہویا کیہ ہا

آہندائے ویترا ساڈی کاٹ وی ساڈی ساڈا گنڈھ تروپا

ساڈا پوایا پا کے ایہہ مستاون کھسماں یاراں نوں

ایہہ جونیں اسیں بنائیاں نہیں

اسیں ہانڈی چوں لون نہ چکھیے پکے کیویں

سانوں پتہ اے ساڈا رِدھا ہوراں کھانائے

چھری کنڈھے نال

توں ساڈے ورگی ایں میلی

تیرے چوں مینوں اوہناں دی خشبو دا ایویں دھوکھا جیہا نہ جا پے

تے میں تینوں تھکاں وی نہ

سچ پچھیاے تے سُن لے

بھولی نہ بن

بُوٹ جیہناں دے پئی لشکاونی ایں مونہہ دیکھن لئی آپنا

جانگھئیے استری کر کر دینی ایں

اوہ بن ٹھن پئے پَسماوندے نیں بنیاں ٹھنیاں نوں

میری منیں تے لُون چکھ لیا

ذرا نظر کر کانی، دیکھیں کانے ہوندے

جیویں ساڈے وِچ ہے اوہناں دی خشبو دا ہا بڑا

اوہناں وِچ ساڈی بو دا ڈراے

پر کدیں کدیں بو سنگھن نہ تے کیوں خشبو نوں چنگھن

ایہہ کر کے آویں تے کم دا کیہ اے

کم تینوں آپے آ جانائے“

اج وا بے والے دی اکھ تکی تے جا پے آہندائے

بھاویں ولیتوں پڑھ آئی ایں

پروفیسر بن گئی ایں

ہیں تے ساڈے ورگی میلی

وانج کئہی تیری گاؤن کیہ
میں تھکاں وی نہ جے تیرے چوں
مینوں اوہناں دی خشبو دا ایویں دھوکھا جیہا نہ جا پے

جاگنی آں کہ سُستی
قلعیاں ورگے ہال نہیں
وڈیاں نمائشاں
کتاباں تصویریاں
اوہو مُڑ مُڑ وڑ وڑ نکلن
ناں جیہناں دے اخباراں وِچ آوندے نہیں
تیرے جیویں گجھ لگدے نہیں سارے
رکشا جیہا چلا کے آئی آں
تینوں تکی آں
لوئی جیہی اک کول اے ادھورانی
لے لویں تے نکلیں

میںہہ گھل ہے ویس وسارن دی
کنیو کنی رل ٹرن دی دل دریاواں ول
مٹی پانی اک ہو جگ مڑ سارن دی

اک دن کاہلی کاہلی آئیوں
”ہُن کچھ چرِ میل نہ سکساں

جدوں رُت پرتے

مینہ ہنیری آوے

یاد کریں

بس اینا آکھن آئی ساں“

غیر خیال

جاگدے رہنا بیو

ہیں، ایہہ کتھوں، ایہہ تے میرے پیو دا واج اے

چوکیدار دا پُت وی چوکیدار ای ہويا، حق بندا اے

چوراں دے پُت ٹھانیدار نہیں اوہ وی حق اے

چور آپ ای کھاتے دار نہیں

چوری وڈا کاروبار اے اوہ وی حق اے

چھڈ ایویں نہیں پیا چور بنائی دا ہوراں نوں

آپنا حق حلال دا کھائی دائے

توں گارڈ ایس گن اے یونیفارم اے

لکدی بنھی ڈانگ پیا کھڑکاوندی سی پیو تیرا

جاگدے رہنا بیو پیو نے ہوکا دینا

گیڑا ماردیاں پھیر اپنے آپ نوں کہنا

”رات سون لئی نہیں ہوندی اوئے رب دیا بندیا

رب رب کرن لئی ہوندی اے

رب رب کردیاں دے جھلکارا جانداے کرماں والیاں نوں

پگ جانداے نہیں

جاگدے رہنا بیو“

تدوں شامو شامیں کھا گھو کے سوں جاندے سن لوکیں
سرگھی اٹھدے سن

پیو میرے نے گُفتاں پڑھ کے کھلونا
وِچ تہجد پڑھنی

فجر دی پڑھ کے سونا

سونا کیہ ایویں پھر کو اکھ لا لینی

حاجی صاحب نے کم تے بہنا

ایہنے نہا دھو اردل وِچ کھلونا

حاجی صاحب دا کاروباری بمبئے بھرے

بڑا اتباری پیو میرے تے

چوکیدارا اردل کم اتباری ہوندے سن

پیو میرے جگراتا کٹنا

جگراتے وِچ غیر خیال وی آ ای جاندائے

ساڈے وانگ نہیں ہتھ وِچ گن تے دل وِچ دھڑکا

جے اوہ آ گئے گن او تھے کیہ کرنائے

بس جان گئی جاں روزی

اُنچ آپس دی اے

ہن آون والے تے دن ویلے ای آوندے نیں

مرداں نوں بنھ کے

بڈھیاں بہہ کے
 نھا کھا کے
 کیش گڈی وِچ دھریا ٹر گئے
 نال ای پلس وی آ گئی
 ہن راتیں کون آوندائے
 سو اسیں تے اکھ وی لالئی دی اے
 پیو جگراتے کڈا سی اصلی سردی گرمی
 پر غیر خیال وی لازم وِچ نماز ای آوندائے آیا
 حاجی صاحب دی تاکی کول کھلو گیا
 بمبئیوں نویں ویاہ لیاے نیں سنیاے نچدی سی
 ویکھاں پگدے کیویں نیں میری عمرے
 حاجی صاحب کھنگورا ماریا
 جاگدے رہنا بیو آکھ کے ڈانگ ٹھوکدا گڑ پیا
 دینں حاجی صاحب نے اکھ نہیں لاون دتی
 کھڑے کھلوتے چالیاں ورھیاں دی خدمت مونہہ تے ماری
 پنڈ ٹر گیا

رہندی حضرت پہلی دے دربار تے جھاڑو پھیر گزاری
 ہن اندراں وِچ کیہ پیا ہوندائے
 باہر لے جھاتی ماری نہیں اخبار وِچ پھڑیا آیا نہیں دینں
 اخباراں والے جو نال ای اندر ہوئے

جاگدے رہنا بیو

خیر ہووے

ہن پیو نوں لگدائے حوراں وِچ وی بے آلی دا جھلکار نہیں بُھدا

خبرے غیر خیال ای پُگدائے

